

Economisch cynisme

Luc Soete

Directeur UNU-INTECH en MERIT,
Universiteit Maastricht.
luc.soete@algec.unimaas.nl

Misschien herinnert u zich nog de beelden van de boerenrevolte in Kootwijkerbroek? Het waren beelden die rechtstreeks afgekeken leken uit een Amerikaanse dramafilm over een uit de hand gelopen conflict tussen een lokale gemeenschap en centrale overheid. Plots was er

geen ruimte meer voor de juist in Nederland en in landbouw-gemeenschappen zo gebruikelijke normen van overleg, samenwerking en meevoelen.

Na één enkel geval van mond- en klauwzeer (MKZ) drie weken eerder, werd al het gezonde vee in een straal van twaalf kilometer geruimd. Voor de meeste boeren en omwonenden van Kootwijkerbroek was dit een schoolvoorbeeld van totaal door-geschoten regelijver. Met gezond boerenverstand kon worden vastgesteld dat de besmetting zich niet had verspreid: na drie weken waren er geen andere gevallen. Voor de belaagde overheidsambtenaren konden echter geen andere regels gelden dan de afgesproken Brusselse regels. Er moest geruimd worden. Tezelfdertijd werd de burger elke dag weer op televisie geconfronteerd met de achteloosheid waarmee dierenlevens werden vernietigd en de stelligheid waarmee landbouw experts kwamen uitleggen waarom deze voorzorgsmaatregelen tegen de spreiding van MKZ essentieel waren; niet voor de gezondheid van het dier of de gezondheid van de consument, maar voor het behoud van het economisch belangrijke kwaliteitslabel 'vrij van mond- en klauwzeer'. Dat label was absoluut nodig voor de uitvoer naar andere ontwikkelde landen zoals de VS en Japan.

Wanneer de grote meerderheid van burgers regels als onzinnig ervaart, ontstaat cynisme: cynisme tegenover zowel ontwerper als uitvoerder van de regels. In Kootwijkerbroek verzuurde het poldermodel en werd cynisme ten overstaan van zowel nationale als Europese politiek de norm. Het resultaat was afgelopen maand nog zichtbaar in de dramatische dominantie van de nee-stem tegen Europa in landbouwgemeenten.

Afgelopen week werden we geconfronteerd met een nieuwe vorm van cynisme: economisch cynisme. Naar schatting zo'n drie miljard mensen luisterden naar Live8 in een collectieve poging de druk op de regeringsleiders van de G8 te verhogen om de hulp richting Afrika te verdubbelen. Vlak daarvoor kwamen IMF-economen naar buiten in een goed geënceneerde perscampagne met hun analyse dat hulp aan ontwikkelings-landen, hoe goed bedoeld ook, geen effect heeft (Rajan & Subramanian, 2005a; 2005b). Zelfs niet in landen met goed bestuur. Cynischer kon haast niet. De stelling werd met veel empirisch detail gebracht, maar de beleidsboodschap was helder: economische ontwikkeling is uiteindelijk iets van lange adem, sterven van honger en armoede iets waar geen vorm van wereld-wijd, politiek altruïsme wat aan kan doen. Meer nog, een verdubbeling van de hulp zal via opdrijving van de wisselkoers slechts leiden tot het wegconcurreren van de op uitvoer gerichte

industriële sectoren. Slechts het individuele en nationale streven naar eigenbelang is de motor van economische welvaart. Muziek en goede wil zetten geen zoden aan de dijk.

Toch hebben Geldof en kompanen wel degelijk een punt. De karikatuur van de 'homo oeconomicus' als duiding van menselijk gedrag is een uiterst primitieve manier van het beschrijven van de manier waarop mensen met elkaar omgaan, zeker wanneer ze worden geconfronteerd met wereldwijde, absolute armoede. Zoals economische biologen recent nog hebben aangetoond, wordt de mens gekenmerkt door zijn grote bereidheid tot vergaande vormen van samenwerking over familiegrenzen of andere vormen van genenaffiniteit heen. Deze vorm van altruïstisch gedrag lijkt ook kenmerkend te zijn voor de economische ontwikkeling en materiële welvaart van de mens (Fehr & Fischerbacher, 2003). Een deel van die inherente neiging tot altruïsme is ongetwijfeld gebaseerd op wederzijds eigenbelang. Ongetwijfeld traden heel wat van de rocksterren gratis op uit direct eigenbelang of onder sociale druk, maar ook omwille van een sterk aangevoelde behoefte tot het bestrijden van wat bij hen en hun publiek aangevoeld wordt als een fundamentele onrechtvaardigheid.

Van alle economische activiteiten heeft de muziekindustrie zich de laatste decennia het sterkst ontwikkeld tot bindmiddel van wereldwijde samenhang en erkenning door nationale en internationale etnische en inkomensklassen heen. De muziekindustrie is er misschien niet beter van geworden, de invloed van zijn vertegenwoordigers, de Live8-popsterren, des te meer. Voor hen is het wereldpubliek hun thuismarkt. En dat die markt zo overheerst wordt door ongelijkheid, door absolute armoede in één werelddeel, Afrika, is, hoe economisch verklaarbaar en politiek complex ook, niet te rijmen. In die zin is het aanpakken van wereldarmoede in het eigenbelang van de Live8-popsterren. In die zin ook schieten de economische analyses van het IMF over het effect van hulp hun politieke ambitie volledig voorbij. Zij leiden slechts tot economisch cynisme. Beter ware geweest mee te doen aan de politieke ambitie van Live8 en concrete pogingen te doen om aan te geven hoe hulp wel tot het uitroeien van wereldarmoede zou kunnen leiden. Dat is uiteraard veel moeilijker dan wat geaggregeerde, econometrische oefeningen en het is academisch wellicht ook minder interessant. Nu blijft echter het risico groot dat juist zoals in de Nederlandse politiek, de burger straks ook het vertrouwen verliest in de economische wetenschap als aandrager voor oplossingen van de huidige wereldproblemen. ■

Literatuur

Fehr, E & U. Fischerbacher (2003) The nature of human altruism. *Nature*, 425, 23 oktober, 785-91.

Rajan, R. & A. Subramanian (2005a) *What undermines aid's impact on growth?* IMF Working Paper 05/126, juni, Washington.

Rajan, R. & A. Subramanian (2005b) *Aid and growth: What does the cross-country evidence really show?* IMF Working Paper 05/127, juni, Washington.